

АНАЛІЗ РИНКУ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Важливою умовою забезпечення стабільного розвитку країни є ефективне функціонування ринку спільного інвестування, адже за відсутності альтернативних можливостей отримання необхідних обсягів капіталу й реалізації інвестиційних проектів виникає потреба оптимізації джерел залучення та освоєння значних фондів фінансових ресурсів, які зосереджуються в руках дрібних інвесторів. Однією із найбільш дієвих форм перетворення заощаджень у інвестиційні ресурси, обсяги яких будуть достатніми для реалізації вкрай важливих інвестиційних програм, є спільне інвестування, що здійснюється інститутами спільного інвестування (ІСІ). Саме їх використання, як засобу ефективного й раціонального розміщення фінансових ресурсів інвесторів, забезпечує загальний синергетичний ефект та можливість незалежності економіки України від іноземного капіталу [2, с. 6].

З цією метою вагомості набувають питання розроблення ефективної інвестиційної стратегії розвитку інститутів спільного інвестування, основне завдання якої полягатиме в забезпеченні максимального економічного ефекту при мінімізації й нівелюванні можливих ризиків. У контексті зазначеного актуалізується питання аналізу тенденцій розвитку ІСІ на сьогодні з метою виявлення проблемних моментів і можливості врахування їх при розробці стратегії розвитку цих інститутів.

Не зважаючи на доволі короткий період функціонування ринку спільного інвестування в Україні, його масштаби збільшуються, а інфраструктура динамічно розвивається, про що свідчать дані табл. 1.

Таблиця 1

Темпи зростання кількості КУА та ІСІ в Україні за 2013–2016 рр., %

Показники	Станом на			
	31.12.2013 р.	31.12.2014 р.	31.12.2015 р.	30.09.2016 р.
Кількість КУА	98,3	96,83	93,15	95,85
Кількість ІСІ в управлінні (зареєстрованих)	103,89	97,82	99,87	102,23
Кількість зареєстрованих ІСІ на одну КУА	105,72	101,08	107,28	106,59

Примітка. Складено автором на основі [1].

Так, згідно зі статистичними даними Української асоціації інвестиційного бізнесу в Україні функціонує більше 1500 інститутів спільного інвестування, активами яких розпоряджаються більше 300 компаній з управління активами

(КУА). Темпи зростання кількості КУА у 2013 р. становили 98,3%, тобто їх кількість у порівнянні з 2012 р. скоротилася на 1,7%. У 2014 р. кількість КУА ще зменшилася на 3,17% у порівнянні з попереднім роком, а темпи зростання склали 96,83%. У наступні періоди (2015–2016 рр.) ситуація ще більше поглибилася і скорочення досягло 6,85% та 4,15% відповідно при темпах зростання 93,15 і 95,85%. Загалом з 31.12.2013 р. по 30.09.2016 р. кількість КУА скоротилася на 15,01%. При цьому, темпи зростання кількості ІСІ у 2013 р. зросли на 3,89% у порівнянні з 2012 р., а у 2014 р. вони скоротилися на 2,18%, що продемонстрував і 2015 р., коли їх зменшилося ще на 0,13%. Станом на 30.09.2016 р. темпи зростання ІСІ становили 102,23%, тобто з початку 2016 р. їх кількість зросла на 2,23%. Загалом з 31.12.2013 р. по 30.09.2016 р. кількість зареєстрованих ІСІ зросла на 3,76%.

Щодо темпів зростання кількості ІСІ на одну КУА, то за аналізований період вона демонструвала висхідну динаміку і станом на 30.09.2016 р. даний показник зріс на 6,59%, що відбулося за рахунок скорочення кількості КУА на фоні збільшення чисельності ІСІ.

Ще одним показником, який свідчить про ефективність діяльності ІСІ в країні, є вартість їх активів (дані стосовно цього показника наведені у табл. 2).

Таблиця 2

Вартість активів ІСІ, які досягли нормативу мінімального обсягу активів, за 2013–2016 рр., млн. грн.

Види ІСІ	Станом на			
	31.12.2013 р.	31.12.2014 р.	31.12.2015 р.	30.09.2016 р.
<i>Невенчурні, у т. ч.:</i>	9339,6	10924,8	10634,1	8823
відкриті	104,2	60,4	55,4	58,4
інтервальні	126,8	112,5	88,9	66,7
закриті (крім венчурних)	9108,6	10751,9	10489,9	8698,5
<i>Венчурні</i>	168183,4	195433,2	225540,9	244785
Усі (з венчурними)	177523	206358	236175	253608,6

Примітка. Складено автором на основі [1].

Відповідно до даних табл. 2, вартість активів ІСІ, які досягли нормативу мінімального обсягу активів, у 2013 р. становила 177523 млн. грн. У 2014 р. їх активи зросли на 28835 млн. грн. (або на 16,24%) і досягли 206358 млн. грн. Наступного 2015 р. активи ІСІ також продемонстрували тенденцію росту на 29817 млн. грн. (або на 14,45%) і склали 236175 млн. грн. Загалом вартість активів ІСІ з 2013 р. по 2016 р. зросла на 76085,6 млн. грн. (або на 42,8%). Зростання вартості активів ІСІ відбулося і у розрізі невенчурних та венчурних фондів, хоча щодо перших зростання відбувалося до 2015 р. Таким чином, темпи зростання активів венчурних фондів у 2,46 рази випереджали темпи

зростання активів невенчурних фондів, що зумовлено значно більшою кількістю саме венчурних фондів у структурі ІСІ у порівнянні з невенчурними.

Така ситуація обумовила особливості розподілу активів ІСІ (див. табл. 3).

Таблиця 3

Розподіл активів ІСІ за 2013–2016 рр., %

Види ІСІ	Станом на			
	31.12.2013 р.	31.12.2014 р.	31.12.2015 р.	30.09.2016 р.
<i>Невенчурні, у т. ч.:</i>	5,26	5,29	4,5	3,48
відкриті	0,06	0,03	0,02	0,02
інтервальні	0,07	0,05	0,04	0,03
закриті (невенчурні)	5,13	5,21	4,44	3,43
<i>Венчурні</i>	94,74	94,71	95,5	96,52
Разом	100	100	100	100

Примітка. Складено автором на основі [1].

Дані табл. 3 свідчать про те, що в середньому 95% усіх активів ІСІ зосереджені у венчурних фондах. З 2013 р. по 2015 р. частка активів венчурних фондів зросла з 94,74% у 2013 р. до 95,5% у 2015 р., тобто на 0,76%. Відповідно, частка активів невенчурних фондів скоротилася на 0,76%.

Напрями вкладення активів ІСІ демонструє табл. 4.

Таблиця 4

Структура активів ІСІ за типами фондів за 2013–2015 рр., %

Напрями розміщення	Невенчурні			Венчурні		
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
1. Інші активи	40,13	39,81	55,79	66,57	68,96	75,65
2. Нерухомість	0,24	0,2	0,17	2,46	2,22	2,71
3. Грошові кошти та банківські депозити	11,77	6,61	11,68	2,3	1,5	1,44
4. Банківські метали	0,69	0,02	0,04	0	0,01	0
5. Цінні папери, у т. ч.:	47,18	53,36	32,32	28,6	27,31	20,2
- облігації внутрішньої державної позики	1,2	2,23	1,79	0,01	0,05	0,05
- акції	34,61	44,05	25,99	11,49	15,17	10,47
- облігації підприємств	5,56	3,81	3,29	6,33	4,08	3,81
- векселі	5,78	3,26	1,25	10,5	7,96	5,83
- заставні	0	0	0	0,05	0,01	0,01
- інші цінні папери	0	0	0,001	0,07	0,04	0,03
Разом	100	100	100	100	100	100

Примітка. Складено автором на основі [1].

Аналізуючи табл. 4 варто зазначити, що активи невенчурних фондів представлені трьома основними групами: інші активи, грошові кошти та банківські депозити, акції. Усі вони за 2013–2015 рр. демонструють доволі

значні коливання значень як у бік зростання, так і у бік скорочення і сумарно складають від 85% до 90% усіх активів невенчурних фондів. Щодо активів венчурних фондів, то вони в основному зосереджені в інших активах й акціях суб'єктів господарювання. Перші засвідчують стабільну динаміку зростання з 66,57% у 2013 р. до 75,65% у 2015 р. (тобто на 9,08%). Натомість динаміка частки акцій є неоднозначною, про що свідчать значні коливання. Ці дві групи активів за аналізований період становили від 80% до 85% усіх активів венчурних фондів.

Таким чином, не зважаючи на всі перепони та труднощі, які обумовлюють особливості функціонування економіки України, ринок спільного інвестування продовжує розвиватися, хоча і з певними труднощами: скороченням кількості КУА; номінальним збільшенням активів ІСІ, адже національна валюта за останні три роки девальвувала більш ніж на 300%; значними диспропорціями у структурі активів ІСІ (близько 95% активів усіх ІСІ зосереджені у венчурних фондах, що обумовлено специфікою функціонування невенчурних ІСІ в Україні).

Усе вищезазначене вимагає нагального вивчення й переосмислення задля формування належних й сприятливих умов для розвитку такого виду фінансових посередників на фінансовому ринку країни. У цьому контексті варто: вдосконалити законодавство, що регулює діяльність ІСІ, зробити його більш стабільним; створити рівні умови функціонування для всіх учасників ринку спільного інвестування, що позитивно вплине на інвестиційний клімат країни в цілому; провести заходи щодо популяризації ІСІ серед населення й активізувати його долучатись до операцій з фінансовими інструментами; диверсифікувати наявні цінні папери з метою розширення напрямів розміщення активів ІСІ; забезпечити стабільний розвиток фондового ринку країни.

Література

1. Квартальні та річні огляди ринку ІСІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uaib.com.ua/analituaib/publ_ici_quart.html.
2. Семенча І. Є. Сучасний стан та проблеми на ринку спільного інвестування в Україні / І. Є. Семенча // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 18. – С. 6–11.